

Zînet Kavramının Analizi

İbrahim Şimşek | 0009-0008-3345-8591 | ibrahimsimsk38@gmail.com

Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri/Tefsir Anabilim Dalı, Malatya, Türkiye

ROR ID: [04asck240](https://orcid.org/04asck240)

Öz

Kur'an dil ve edebî kaynak olarak eşsiz bir hazinedir. Onun edebî yönlerinden birisi de Kur'an'daki kavramlardır. Kur'an'ı anlamanın yolu, âyetlerde geçen kelime ve ifadelerin doğru anlaşılmasından geçmektedir. Bu kavramların iyi anlaşılabilmesi de kelimenin kök anlamı ve farklı zamanlarda kazandığı manaların tespit edilmesi önem kazanmaktadır. Bu çalışmada Kur'an'a zenginlik katan önemli kavramlardan "zînet" kavramı ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Bu araştırmanın amacı, "zînet" kavramının sözlük anlamlarını, kavramın yüklendiği anlamlar ve âyetlerdeki kullanılan anlamlarını tespit etmektir. Bu çalışmanın kaynaklarına ulaşmak için basılı materyal taramasına başvurulmuştur. Çalışma, Kur'an'da yer alan zînet kavramının incelenmesi olduğu için öncelikle bu kavramın sözlük anlamları tespit edilmiştir. Çalışmanın konusunu temelde "zînet" kelimesinin analizi ve buna yakın anlamda kullanılan kelimeler oluşturmaktadır. Kavram tespiti yapıldıktan sonra Kur'an'daki kullanım biçimlerine yer verilmiştir. Burada çalışmanın kapsamı göz önünde bulundurularak zînetle ilgili Kur'an'da geçen kelimeler bu çalışmaya dâhil edilmiştir. Zînet ile anlam ilişkisi olan her kavrama yer verilmemiştir. Bu nedenle zînet kavramıyla yakın anlamlı olan ve çalışmamızda yer almayan farklı bazı kelimeler olsa da Kur'an'da geçmeyen bu kelimeler araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Kur'an, Zînet, Semantik, Süs.

Atf Bilgisi

Şimşek, İbrahim. "Zînet Kavramının Analizi". *Düzce İlahiyat Dergisi* 8/1 (Haziran 2024), 1-23. <https://doi.org/10.61272/duid.1382945>

Geliş Tarihi	29.10.2023
Kabul Tarihi	30.04.2024
Yayın Tarihi	30.06.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – iThenticate
Etik Bildirim	etik.duzceilahiyat@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

The Analysis of the Concept of Zinat

İbrahim Şimşek | [0009-0008-3345-8591](https://orcid.org/0009-0008-3345-8591) | ibrahimsimsk38@gmail.com

PhD Student, University of Inonu, Faculty of Theology, Basic Islamic Sciences,
Department of Tafsir, Malatya, Türkiye.

ROR ID: [04asck240](https://orcid.org/04asck240)

Abstract

The Qur'an is an unparalleled treasure as a linguistic and literary source. One of its literary aspects is the concepts within the Qur'an. Understanding the Qur'an necessitates accurately comprehending the words and expressions used in the verses. This requires identifying the root meaning of these words and the meanings they have acquired over time. This study examines and evaluates the important concept of "zīnat" (ornament/adornment), which adds richness to the Qur'an. The aim of this research is to identify the lexical meanings of the term "zīnat," the meanings it conveys, and its usage in the verses. To access the sources for this study, a review of printed materials was conducted. As the study focuses on the examination of the concept of zīnat in the Qur'an, the lexical meanings of this term were identified first. The primary focus of the study is the analysis of the term "zīnat" and other words used in similar meanings. After identifying the concept, its usage forms in the Qur'an were included. Considering the scope of the study, words related to zīnat in the Qur'an were included. However, not every concept with a semantic relationship to zīnat was included. Therefore, some words with similar meanings that do not appear in the Qur'an were not included in this research.

Keywords

Tafsir, Qur'an, Adornment, Semantic, Ornament.

Citation

Şimşek, İbrahim. "The Analysis of the Concept of Zinat". *Düzce Divinity Journal* 8/1 (June 2024), 1-23. <https://doi.org/10.61272/duid.1382945>

Date of Submission	29.10.2023
Date of Acceptance	30.04.2024
Date of Publication	30.06.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	etik.duzceilahiyat@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Kur'an, ilahî kitap olmasının yanında edebiyat ve belâgat açısından da zengin bir kaynaktır. Tefsir ilmi, Kur'an'ın bu zenginliğinin içerisinde çıkmış bir ilimdir. Tefsir ilminde Kur'an'ın anlaşılmasını sağlamak için birçok farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu farklı yaklaşımlardan birisi de kavramlar üzerine olmuştur. Kur'an'daki kavramların ve belâgat örneklerinin birçoğu kapalı anlam taşımaktadır. Kur'an'ı anlamamanın yolu, âyetlerde geçen kelime ve ifadelerin doğru anlaşılmasından geçmektedir.

Bu çalışmada Kur'an'da 46 defa zikredilen zînet kavramı ele alınmıştır. Zînet kavramının tarihî süreçte edindiği anlamlar sözlük ve tefsirlerden tespit edilmiştir. Bu araştırmanın amacı, "zînet" kavramının İslâm öncesi ve sonrası aldığı anlamları tespit etmektir. Çalışmadaki kavramı tahlil ederken Kur'an kavramlarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlaması için semantik yönteme başvurulacaktır. Böylelikle bu kavramın sözlüklerde nasıl ele alındığı, Kur'an'da hangi bağlamda ve anlamlarda kullanıldığı tespit edilecektir. Bundan maksat ise "زينة" kelimesinin ilgili âyetlerdeki kullanımını en doğru şekilde anlamaya çalışmaktır. Bu sebeple kaynaklarda elde edilen veriler etimolojik açıdan incelenmiştir.

1. Zînet Kavramının Semantik Analizi

Çalışmanın bu bölümünde "زينة" kavramı ve bu kavramla yakın anlamlı kavramların semantik analizi yapılmıştır. Bu kavramların Kur'an'da kullanımları ile kök manası arasındaki anlam ilişkisine yer verilmiştir.

1.1. Zînet Kavramının Lügat ve İstılah Anlamı

Zînet kelimesinin kökü "زين" olup "زان" fiilinden türemiş mastar kalıbında bir kelimedir. Zînet kelimesinin birçok anlamı vardır. Zînet "زينة" kelimesi sözlükte süslenen şey, süslenen şeylerin genel ismi, parlamanın zıddı,¹ süs, çekidüzen, bezenmiş, güzel olmuş nesne, bayram, dekor, takı, süs eşyası ve

¹ Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Zekeriyâ b. Muhammed er-Râzî el-Kazvîni el Hemedânî İbn Fâris, *Mu cemû mekâyisi'l-luğa*, thk. Abdüsselâm Muhammed Hârûn (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1979), 3/41; Ebû Abdillâh Zeynüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdilkâdir Râzî, *Muhtârü's-Sihâh* (Beyrût: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1999), 139; Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, *Tehzîbü'l-luğa*, thk. Abdüsselam Muhammed Harun (Kahire: el-Müessesetü'l-Mısriyyetü'l-Âmme, 1964), 13/175; İbnü'l-Cevzî, *Nüzhetü'l-a'yüni'n-nevâzir fi ilmi'l-vücûh ve'n-nezâir*, thk. Muhammed Abdülkerim Kazım er-Râzî (Beyrut: Müessesetür'r-Risâle, 1987), 339.

elbise anlamlarına gelir. Zînet kelimesi ayrıca kadının giyiminde mücevher gibi takılarla süslenmesi, bulunduğu yeri süsleyen, güzelliğe güzellik katan anlamlarına da gelmektedir.²

Abdullah b. Sâlih el-Fevzân zînetin ıstılah anlamını “İnsanın kendisiyle güzelleştiği ve güzellik kazandığı elbise ve koku gibi şeyler”;³ Abduh, ticari mal, eşya ve herhangi bir hizmet çeşidi olmayan ama insanların ilgi duyarak fedakârca elde etme ve peşinde koştuğu eşya ve metalar;⁴ el-Münâvî, bir şeyin elbise, takı ve şekil gibi başka bir şeyle güzelleşmesi şeklinde tarif etmiştir.⁵

Zînet kelimesi, Kur’an âyetlerinde geçen önemli kavramlardandır. Zînet kavramının Kur’an’da bazı âyetlerde sözlük ve terim anlamlarıyla uyumlu bazı âyetlerde ise sözlük ve terim anlamlarından farklı anlamlar aldığı tespit edilmiştir. Yine zînet kavramının farklı sîgalarda kullanıldığı görülmektedir. Bu sîgaların kullanıldıkları yere göre anlam alanını etkilediği anlaşılmaktadır. Âlimler, zînet kavramının 7 biçimde kullanıldığını söylemişlerdir.⁶ Zînet, Kur’an’da 45 âyette 46 defa zikredilmiştir. Zînet kelimesi Kur’an’da: mazi “زَيْنٌ” kalıbında 7, meçhul fiil “زَيْنٌ” şeklinde 11, “زَيْنًا” şeklinde 6, “زِينَةٌ” şeklinde 13, “زَيْنَتَكُمْ” şeklinde 1, “زَيْنَتَهَا” şeklinde 2, “زَيْنَتَهُنَّ” şeklinde 3, “فَرَّيْتُوا” şeklinde 1, “لَا زَيْنَ” şeklinde 1, “وَأَزَيْتَ” şeklinde 1 defa geçmektedir. Zînet kavramı isim olarak 19, fiil kalıbında 27, toplamda ise 46 defa zikredilmiştir.

Zînet, hem maddî hem manevî birçok öğeyi kapsayan bir kavram olarak Kur’an’daki önemli kavramlardandır. Zînet, âyetlerde çok süslü, dikkat çekici elbiseler ve makyaj olarak ifade edilir. Zînet ayrıca fitrat ya da sonradan elde edinilen ve başkalarının gözünde güzel gösteren şeylere denir.⁷

² Mecdüddîn Muhammed b. Yakûb Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-Muhît* (Beirut: Mektebe er-Risâle, 1987), 1554; Ebu'l-Kâsım el-Huseyn b. Muhammed er-Râğıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fi ğaribi'l-Kur'an* (Mekke: Mektebetu Mustafa el-Bâz, 1991), 468-469; Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, nşr. Abdullah Ali el-Kebîr (Beirut: Dârü İhyai Tûrasi'l-Arabiyye, 1997), 13/202;

³ Abdullah b. Salih el-Fevzân, *Zînetü'l-mer'etü'l-müslime* (Riyad: Dârü'l-Muslim, 1998), 14.

⁴ Abduh İsâ, *el-İktisad el-İslamî medhal ve menhec* (Kahire: Dârü'l-İğtisâm, 1974), 35.

⁵ Münâvî, *et-Tevkîf alâ mühimmâtî't-ta'rîf*, thk. Muhammed ed-Dâye (Dımaşk, 1990), 188.

⁶ İbnü'l-Cevzî, *Nüzhetü'l-a'yûni'n-nevâzir*, 329; Ebû Abdullah el-Hüseyn b. Muhammed ed-Dâmegânî, *el-Vücûh ve'n-nezâir li-elfâzi Kitabillâhi'l-Azîz*, nşr. Muhammed Hasan Ebü'l-Azm ez-Zefîrî (Kahire: Vizâretü'l-Evkaf, 1992), 223-223.

⁷ Hüseyin Muhammed Fehmi eş-Şâfiî, *ed-Delâilü'l-müfehres li elfazı'l-Kur'ani'l-Kerîm* (Kahire: Dârü'l-İslâmiyye, 2002), 464-465.

1.2. Zînet Kavramıyla Yakın Anımlı Kelimeler

Zînet kelimesinin çok yönlü anlamının bulunması, farklı kavramlarla ilişkilendirilmesinden dolayı Kur'an'da zînet kavramıyla ilişkilendirilen ve zînet anlamına gelen kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, zînet kelimesinin anlamının daha iyi anlaşılabilmesi için bu kelimelerle ilgili bilgi sunulacak ve bu terimin kapsamı belirlenecektir.

1.2.1. “زُحْرُفٌ” Zuhruf Kelimesi

Zînet kavramıyla yakın anlamlı kelimelerden biri “zuhruf” kavramıdır. “زُحْرُفٌ” zuhruf kelimesi sözlükte süslenilen şey, süslenme günü, bayram günü, parlamanın zıddı,⁸ zînet, altın, süs, yıldız, mücevher, dünya hayatının geçici menfaati gibi mânalara gelir. Zuhruf, bir şeyin tam güzel olması, yalan katarak süslenen sözlere denir.⁹ Zuhruf kavramı her ne kadar zînet kavramıyla benzer anlamları taşısa da aralarında farklılıklar bulunmaktadır. el-İsrâ sûresinde “zuhruf” kelimesi altın anlamında kullanılmıştır. Fakat zînet kavramının altın anlamında kullanıldığı bir âyet bulunmamaktadır.¹⁰

Kurtubî (ö. 671/1273), zuhruf kelimesinin farklı anlamlarından bahsetmiştir. Kurtubî, zuhruf kavramının İbn Abbas'tan yapılan rivayete göre altın;¹¹ İbn Zeyd'den yapılan rivayete göre insanların evlerinde kullandıkları eşya; el-Hasen'den yapılan rivayete göre ise nakış ve süsler anlamına geldiğini söylemiştir.¹² Bu konuda el-İsfahânî şöyle demiştir: “Zuhruf, zînet ve süslü demektir. Bundan dolayı altına da zuhruf denilmektedir.”¹³ Bu yorumlara göre zuhruf, altın, süs ve güzellikler anlamında kullanılmıştır. Kur'an'da 114 sûre bulunmakta olup bunlardan birisi ismini 35. âyetteki “زُحْرُفًا” kelimesinden alan Zuhruf sûresidir. Zuhruf kelimesi Kur'an'da Yûnus 24, İsrâ 93, Zuhruf 35 ve En'âm sûresinin 112. âyetlerinde toplam 4 âyette geçmektedir.

⁸ Râzî, *Muhtârü's-Sihâh*, 139.

⁹ İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 2/1821; Murtazâ b. Muhammed ez-Zebîdî, *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs* (Beyrut: Dârü'l-Hidaye, 2001), 2/379; İbrâhim Mustafa v.dğr., *el-Mu'cemü'l-vasîf* (Kahire: Mektebetü's-Şuruki'd-Devliyye, 2004), 391.

¹⁰ Dâmegânî, *el-Vüçûh ve'n-nezâir*, 248.

¹¹ Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmî' li-ahkâmi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dârü lhyâi Turasi'l-Arabiyye, 2006), 10/497.

¹² Kurtubî, *el-Câmî' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 15/499.

¹³ İsfahânî, *el-Müfredât*, 457.

1.2.2. “حَلِيَّةٌ” Hilye Kelimesi

Zînet kavramıyla yakın anlamlı kavramlardan birisi hilye kavramıdır. Hilye kelimesi, “حَلِي”den türemiştir. Hilye sözlükte “zînet, süs, suret, cemâl, sıfat, yaratılış, değerli taşlar, tezyin, vasıflandırmak, madenlerden yapılmış süs ve fiziki özellik”¹⁴ anlamlarına gelmektedir. Hilye kelimesinin çoğulu “hilâ” ve “hülâ”dır. Hilye kavramının tanımı, insanın süslenip püslendiği şeylere denmiştir.¹⁵

“Hilye” kelimesi Kur’an’da dört âyette dört yerde geçmektedir. “Hilye” kelimesi kullanılış şekillerine bakıldığı zaman bu kelimelerin 4 yerde de “حَلِيَّةٌ/hilye” şeklinde geçtiği görülmektedir. Bu kavram âyetlerde eritilerek elde edilen süs eşyası,¹⁶ denizin mücevher kaynağı,¹⁷ ömrünü süslenerek geçiren kız çocuğu¹⁸ anlamlarında kullanılmıştır. Hilye, Kur’an âyetlerinde süs eşyası, süslemek ve deniz ürünlerinde mücevher olarak ifade edilmiştir.

1.2.3. “جمال” Cemâl Kelimesi

Zînet kavramıyla yakın anlamlı kavramlardan birisi Cemâl kavramıdır. “جَمَلٌ” cemel kelimesi çekici, güzel olmak, göz alıcı, huy ve mizaç anlamlarına gelir. Cemâl kelimesi davranış ve yaratılıştaki güzellik anlamına da gelmektedir.¹⁹ el-İsfahânî “جَمَلٌ” fiiline iki anlam vermiştir. Birinci anlamında insanın davranış ve bedeninde sergilenen güzellikler ikinci anlamıysa bir şeyin üzerinden başka güzelliğe ulaşma anlamı vermiştir. el-İsfahânî, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) “Allah güzeldir, güzeli sever.” sözünün bu anlama geldiğini söylemiştir. “جمال”cemâl kelimesi ile “zînet” kelimesi Kur’an’da “Sizin için onlarda bir güzellik (cemâl) vardır.”²⁰ âyetinde aynı anlamda kullanılmıştır. İstilah olarak cemâl, “güzelliğin yüksek düzeyde olması” anlamında kullanılmıştır. Bunu da insana mahsus olan güzellik, diğeri bir varlıktan başkasına ulaşan güzellik²¹ olarak ifade etmiştir.

¹⁴ İbn-i Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 11/985; Mustafa vd., *el-Mu'cemü'l-vasît*, 1/195.

¹⁵ İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2013), 18/284.

¹⁶ er-Ra'd 23/17.

¹⁷ en-Nahl 16/14.

¹⁸ ez-Zuhruf 43/18.

¹⁹ İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 2/126; Mustafa vd., *el-Mu'cemü'l-vasît*, 479.

²⁰ en-Nahl 16/6

²¹ İsfahânî, *el-Müfredât*, 202.

“جمال” fiili el-A'râf 40. âyette “الجمال” şeklinde 1, en-Nahl 6. âyette “جمال” şeklinde 1, Yûsuf 18, 83 ve el-Hicr 85. âyetlerde “جميل” şeklinde 3, el-Ahzâb 49-85, el-Meâric 5 ve el-Müzzemmil 10. âyetlerinde “جميلاً” şeklinde 4 yerde toplamda 9 farklı âyette 9 yerde geçmektedir. Cemâl kelimesinin hem biçim hem manada olduğunu bundan dolayı da insanın görünüşünde, davranışlarında ve iç âlemindeki güzellikleri ifade ettiği²² anlaşılmıştır. Cemâl kavramının kullanılma sırası da, önce davranışlarda sonra ahlâkta, en sonunda da sûret için olduğu açıklanmıştır. Cemâl kelimesi Arap dilinde cüsse için iri olmak anlamında kullanılmaktadır. Bundan dolayı bütün parçadan daha büyük olduğu için “cümle”, yaratılış olarak iri olmasından dolayı deveye de “cemel” denmiştir.²³

1.2.4. “تَبَرُّجٌ” Teberrüc Kelimesi

Zînet kavramıyla yakın anlamlı kavramlardan birisi de “teberrüc” kelimesidir. Teberrüc kelimesi “ب-ر-ج” kökünden türemiş bir kelimedir. “تبرج” teberrece fiilinin mastarıdır. Teberrüc kelimesi sözlükte saraylar, sağlam yapı, şehrin surları, kadınların zînetlerini göstermesi, ortaya çıkmak, yükselmek, görünmek, parlamak, burçlaşmak/yıldızlaşmak gibi anlamlara gelir.²⁴ Bundan dolayı teberrüc, gökyüzündeki yıldızlar gibi süslenme, özenme, dikkat çekecek biçimde insanların arasına çıkmak anlamında kullanılmaktadır.²⁵

Teberrüc kelimesi Kur'an'da 2 âyette 3 defa geçmektedir. Teberrüc kelimesi Kur'an'da: “وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجًا”²⁶ gibi âyetlerde geçmektedir. Bu âyetlerde kadının Câhiliye âdetlerine benzer şekilde giyinmeden mütevazı bir şekilde giyinmelerini ifade edecek şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

²² Dâmegânî, *el-Vüçûh ve'n-nezâir*, 163; İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 11/126; İsfahânî, *el-Müfredât*, 97.

²³ Ebû Hilâl Abdullah b. Sehl el-Askerî, *el-Furuku'l-luğaviyye* (Kahire: Dârü'l-İlmi ve's-Sekâfe, 1997), 262.

²⁴ İsfahânî, *el-Müfredât*, 52; İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, 2/212.

²⁵ Zeki Duman, “Kur'an'da Örtünmenin Temel Sınırları”, *İslamiyât* (Nisan-Haziran, 2001), 4/49.

²⁶ el-Ahzâb 33/33.

²⁷ en-Nûr 24/60.

1.2.5. “حُسْن” Hüsñ Kelimesi

Hüsñ kavramı, Kur’an’da geçen önemli kelimelerden olup zînetle yakın kelimelerden birisidir. “Hüsñ” kavramı Kur’an’da; “حُسْن” kalıbında 9, “حَسَن” kalıbında 16, “حَسْن” kalıbında 2 defa geçmektedir. “حُسْن” kavramı güzelleştirme, süsleme, arzulan ve göz kamaştırıcı güzellik anlamına gelip “kabîh” kelimesinin zıddıdır.²⁸

“Hüsñ” kavramının ıstılah anlamlarından birisi olan hoşça giden şeyleri el-İsfahânî; akıl tarafından güzel görünenler, arzu (heva) tarafından güzel görünenler, duygu (his) tarafından güzel görünen şeyler diye üç kısma ayırmıştır. Hüsñ; varlıklar, fiziki görünüm, ahlâkî özellikler ve olaylar hakkında kullanılmıştır. Bundan dolayı nefsin ve duyuların güzel gördüklerine hasen denebilir.²⁹ İzutsu, hüsñ kelime ve kökünden türetilmiş hasen kelimesinin Kur’an’da ‘hoşça giden’, ‘tatmin edici’, ‘güzel’ veya ‘takdire şayan’ olan neredeyse her şey için kullanılan bir sıfat olarak sonuçta insan hayatının hem dünyevi ve hem de dinî boyutlarını kapsayacak kadar geniş bir kullanıma sahip olduğu tespitini yapar.³⁰

2. Kur’ân-ı Kerîm’de Zînet Kavramı

Zînet, Kur’an’da 46 yerde geçen edebî kavramlardan birisidir. Çalışmanın bu bölümünde zînet ifadesinin Kur’an âyetlerinde nasıl ifade edildiği, âyetlerdeki anlam alanlarına ve ifade biçimine değinilerek Kur’an’daki anlamının daha iyi anlaşılmasını sağlama amaçlanmıştır.

2.1. Nimetlerin Zikrinde Zînet

Zînet kavramı Kur’an’da nimet anlamında kullanılmıştır. Konuyla ilgili Allah Teâlâ el-A’râf sûresi 32. âyette şöyle buyurmaktadır:

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ

“De ki: Allah’ın kulları için çıkardığı zîneti, iyi ve temiz rızıkları kim haram etti?”³¹

Zînet kelimesi, âyetlerde kullanılan mânalarından birisi nimetleri ifade etmektedir. Bu âyette zînet, giyilecek şeyler anlamında tefsir edilmiştir. Diğer bir

²⁸ İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘Arab*, 13/115; İsfahânî, *el-Müfredât*, 119.

²⁹ İsfahânî, *el-Müfredât*, 118.

³⁰ Toshihiko İzutsu, *Kur’an’da Dînî ve Ahlâkî Kavramlar* (İstanbul: Pınar Yayınları, 2019), 333.

³¹ el-A’râf 07/32.

görüŖe göre israf yapılmaması Ŗartıyla zînet çeŖitlerinin tümünü kapsamaktadır. Bundan dolayı beden temizliği, bitkiler, hayvanlar ve binitler zînet çeŖidi olarak kabul edilmiŖtir.³²

NeseŖî, müŖriklerin bir Ŗeyi haram kabul etmelerinden dolayı buradaki ifadenin müŖriklere yönelik olduğunu söylemiŖtir. Allah tarafından yaratılan nimetlerin müminler için yaratıldığını ifade etmiŖtir.³³ Taberî, Allah'ın bu nimetleri inananlara ibadet yolunda kullanmaları için verdiğini ve helal kıldığını belirtmiŖtir.³⁴ Sâ'dî ise bu nimetlerden dünya hayatında kâfirler faydalansa da nimetlere müminlerin Ŗükretmesinden dolayı onların hakkı olduğunu belirtmiŖtir.³⁵ Durum böyle olduğuna göre âyet-i kerîmede değerli elbiselerin giyilebileceğine, cuma ve bayramlarda insanların karŖısına çıkılacağı zamanlarda güzel elbiselerle süslenilebileceğine iŖaret bulunmaktadır. Dünya hayatında inanmayanların da istifadesine sunulan hoŖ ve temiz Ŗeylerin, kıyamet gününde sadece müminlere verileceğine iŖaret bulunmaktadır. Burada sözü geöen zînet, kiŖinin gücü yettiği takdirde güzel giyinmesi olduğu vurgulanmıŖtır.³⁶

Hasan ve Katâde, "Araplar sâibe ve bâhire hayvanların yenilmesini haram kabul ediyorlardı. Bu sebeple Allah'ın bu âyeti indirdiğini" söylemiŖlerdir. Süddî: "Araplar ihramdayken bitkisel ve hayvanî yağları yemeyi haram sayıyorlardı. Onların bu kabullerinin doğru olmadığını bildirmek için Allah yukarıdaki âyeti indirdi demiŖtir.³⁷ Buradaki istifham, bir kınama ve inkâr etmeyi göstermektedir.³⁸ Allah'ın yarattığı bu zînet çeŖitlerini ve temiz rızıkları haram kılmak, yasaklamak kimsenin haddi değerdir. Bu âyette yenilen, içilen ve çeŖitli süs eŖyalarının mübah olduğuna iŖaret bulunmaktadır.³⁹

Râzî bu âyetin tefsirinde, insanların zînet olarak kullandıkları her Ŗeyin helal olması gerektiğini söylemiŖtir. Râzî'ye göre değerli ve güzel sayılan her Ŗeyin helal olması gerekmektedir. Bundan dolayı bu âyet; tüm değerli, faydalı

³² Ebû Câfer Muhammed İbn Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân* (Kahire: Dârü'l-Hicr, 2001), 4/37.

³³ Ebü'l-Berekât Hâfîzüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-NeseŖî, *Medârikü't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl* (Beyrut: Dârü İbn Kesîr, 1998), 1/565.

³⁴ Abdurrahman Sa'dî, *el-Kavâidü'l-husân li-tefsiri'l-Kur'ân* (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1998), 1/565.

³⁵ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 12/395.

³⁶ Kurtubî, *el-Câmi'li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 7/327.

³⁷ Ebû Bekr Ahmed b. Alî el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, trc. Mehmet Keskin (Ankara: İ'tisam Yayınları, 2018), 6/313.

³⁸ Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, 1/443.

³⁹ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Eser NeŖriyat, 1979), 4/34.

ve kıymetli şeylerin helal olduğunu ifade etmektedir.⁴⁰ Bursevî, bu âyetin tefsirinde keten ve pamuk gibi bitkiden, yün ve ipek gibi hayvanlardan, demir madeninden çıkarılan elbise ve süsleri, temiz ve güzel rızıklardan süt, yağ, et gibi yenen ve içilen gıdalar için “Hiç kimsenin bu rızık ve zînetleri haram kılamayacağı” anlamına geldiğini söylemiştir. Fıkıh âlimlerinden Ebû Hanîfe ve İmam Şafîî'nin talebelerinin bir kısmı, eşyaların yaratılmasında bir fayda, kullanma amacı olduğu için bu eşyalarının kullanılmasının mübah olduğunu açıklamışlardır. Bazı öğrencileri de bu konuda hüküm beyan edilmemesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Bundan dolayı bu konuda bir fikir beyan etmemişlerdir. Bazıları da bir konuda hüküm beyan edilmemişse o şeylerin haram sayılması gerektiğini ifade etmişlerdir.⁴¹

2.2. Güç ve Saltanatta Zînet

Zînet kavramının Kur'an'da kullanılan anlamlarından birisi de güç ve saltanattır.

وَقَالَ مُوسَى رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

“Mûsâ, Rabbimiz! dedi, Sen Firavun'a ve adamlarına dünya hayatında ihtişam ve servet verdin!”⁴²

Zînet kelimesinin Kur'an âyetlerinde kullanılan anlamlarından birisi de güç ve saltanattır. Hz. Mûsâ, Firavun ve o dönemin ileri gelenlerinin sahip oldukları servet, güç ve makamdan dolayı küfre girdiklerini ve iman etmelerinde bir umut kalmadığını anlamıştır. Hz. Mûsâ, Firavun ve dönemin ileri gelenlerinin şımarıklık ve azgınlıklarının devam etmesinde İsrailoğullarını da saptıracaklarından korkmuş onlara bedduada bulunmuştur.⁴³ Âyette zînet, Kârûn'a verilen zenginlik ve gösterişi ifade etmektedir. Âyette: “Kârûn, ihtişam içerisinde kaominin karşısına çıktı.”⁴⁴ İbn Abbas, Kârûn'unun Mısır'ın Fustat şehrinden Habeşistan'a kadar geniş bir bölgenin sahibi olduğunu ve bu bölgenin dağlarında, altın, gümüş ve yakut gibi değerli maden yataklarının kendisine verildiğini söylemiştir.⁴⁵

Bu âyetin tefsirinde İbn Abbas şöyle bir yorumda bulunmaktadır: “Firavun ve adamlarının sahip oldukları bölgenin altında değerli gümüş, altın, yakut

⁴⁰ Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 14/64.

⁴¹ Bursevî, *Râhu'l-Beyân*, 6/60.

⁴² Yûnus 10/88.

⁴³ Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, 1/595.

⁴⁴ el-Kasas 28/79.

⁴⁵ Cârullah Ebu'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, thk. Muhammed Abdüsselâm Şâhîn (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995), 3/166.

maden yatakları vardı. Bundan dolayı hem Firavun hanedanlığı hem de Mısır'ın ileri gelenleri servetlerine servet katarak zengin olmuşlardır. Bu zenginlik ve zînet Firavun ve adamlarının doğru yoldan çıkmalarına ve başkalarına da etki edip onların da sapmalarına neden olmuştur. Bu gibi olaylardan dolayı zînet yani zenginlik, servet ve dünya mallarının insanların sapıtma nedeni olduğu" söylenmiştir.⁴⁶

Zînet'in güç ve saltanat anlamına geldiği diğer âyet: *Mûsâ, "Rabbimiz!" dedi, "Sen Firavun'a ve adamlarına dünya hayatında ihtişam ve servet verdin; insanları senin yolundan saptırsınlar diye mi yâ Rab! Ey Rabbimiz! Artık onların servetlerini silip yok et, kalplerine sıkıntı ver; elem veren cezayı görmedikçe iman etmesinler de görsünler!"*⁴⁷ Bu âyetlerde geçen saltanat ifadesi zînet olarak tefsir edilmiştir. Saltanat insanların sahip oldukları önemli makamlardan birisidir. Saltanata sahip olanların taşıması gereken birtakım vasıflar bulunması gerekmektedir. Bu vasıflara sahip olmayanlar, o makamı layıkıyla temsil edemeyenler toplumun huzurunu kaçırmaktadırlar. Âyetlerden saltanatla, (yani zînetle), Firavun ve Kârûn'un vazifelerini güzel bir şekilde yapmadıklarından imtihana tabi tutuldukları anlaşılmaktadır. Zînetin/saltanatın şımartmasıyla bu imtihanı kaybettikleri anlaşılmaktadır.⁴⁸

2.3. Dünya Hayatında Zînet

Zînet kavramının Kur'an'da kullanılan anlamlarından birisi de dünya hayatıdır. "Zînet" kavramının Kur'an'da en fazla bu anlamda kullanıldığı görülmektedir.

تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

*"Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan ayırma!"*⁴⁹

Burada zikredilen zînet kavramıyla dünya hayatının güzelliği ve çekiciliği anlatılmaktadır. Bu bölümde zikredilen âyetleri iki kısımda değerlendirmek mümkündür: Birinci kısımda dünya ve zînetlerinin aldatıcı olduğu gerçek olanın ise ahiret yurdu olduğu vurgulanmaktadır. Dünya hayatının süsü ve makamların değersizliğini ifade eden âyette *"Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan ayırma."*⁵⁰ buyurarak dünyaya karşı dikkat edilmesi istenmiştir. Bu âyetin Mekke'nin ileri gelenleri hakkında indiği rivayet edilir. Mekke'nin ileri gelenleri Hz. Muhammed'in (s.a.v.) zayıf ve fakir inananlarla

⁴⁶ Bursevî, *Râhu'l-Beyân*, 8/162.

⁴⁷ Yûnus 10/88.

⁴⁸ Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 8/575; Bursevî, *Râhu'l-Beyân*, 8/163.

⁴⁹ el-Kehf 18/28.

⁵⁰ el-Kehf 18/28.

beraber değil kendileriyle beraber olmasını istemişlerdir. Bu âyet, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) dünya malıyla zengin olan, dünyalık tercihinde bulunan müşriklerle beraber olmayı yasaklarken; müminler fakir olsa bile onlardan ayrılmaması gerektiğini söylemektedir."⁵¹

Diğer bir âyette dünya hayatı ve malını isteyenlere "Kim dünya hayatını ve onun çekiciliğini isterse, onlara yaptıklarının karşılığını biz eksiksiz veririz."⁵² diyerek dünya ve dünya malının dünyada verileceğini söylemiştir. Atâ bu konuda, İbn Abbas'tan gelen bir rivayete dayanarak bu kişiler için şunları söylemiştir: "O kişiler, dünyayı arzulayıp öldükten sonraki hayata inanmayanlardır." Başka görüşte onlar bu âyet için: "Onlar küfre düşmüş kişilerdir. Çünkü müminler dünya ve ahiret dengesini kurarak yaşadıkları için dünya ve malına önem vermezler."⁵³ diye ifade etmişlerdir.

Âyetlerde zînet kelimesiyle ifade edilen mânalardan birisi de Allah'ın dünyada zînet olarak yarattığı süslerin ve aldatıcı güzelliklerin imtihan nedeni olmasıdır. Allah, yaratılan bu zînetler üzerinden hangi insanların dünyanın cazip, ilgi çekici metana aldanmayıp emir ve yasaklarına uyacağına; hangi insanların da dünyanın cazibesine, mallarına aldanıp emir ve yasaklarına uymayacağına bakacaktır.⁵⁴

Bu âyetlerde dünya hayatı iki kısımda ele alınmıştır: İlki, Allah'ın insanlara sunmuş olduğu nimetler/zînetler, Allah tarafından takdir edilerek insanların dünya hayatını idame ettirmeleri içindir. Diğerinde ise insanı azdıran ve aldatan dünya hayatı zînetlerinin gelip geçici olduğuna işaret edilmektedir. Dünya hayatının zîneti sayılan mal ve evlatlar, dünya hayatının geçici olduğunu ve bunların imtihan vesilesi olduğunu ifade etmektedir.

2.4. Bayram Günü Anlamında Zînet

Zînet kavramının Kur'an'da kullanılan anlamlarından birisi de bayram günü veya bayram adıdır.

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْنَةِ

"Mûsâ, 'Buluşma zamanınız şenlik günü ve ahalinin toplanacağı kuşluk vakti olsun.' dedi."⁵⁵

⁵¹ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 15/239.

⁵² el-Hûd 11/15.

⁵³ Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-mesîr fi ilmi't-Tefsîr* (Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1984), 4/84.

⁵⁴ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 15/151.

⁵⁵ Tâhâ 20/59.

Bu âyette geçen “yevmu’z-zîne” ifadesi hakkında birçok tefsir yapılmıştır. Bu yorumlardan elde edilen genel kanaat bu kavramın “şenlik günü” olduğudur. Hz. Mûsâ’nın (a.s.), toplumunu kutlama ve eğlence için bir araya getirmesi kastedilmiştir. “Yevmu’z-zîne” için diğer bir görüşe göre bu ifade Firavun ve kavmi için kullanılmıştır.⁵⁶ Katâde ve Süddî gibi âlimler, “yevmu’z-zîne” ifadesi için süslenerek bir araya geldikleri bir gün yani bayram günü olduğunu söylemişlerdir. İbn Abbas ve İbn Cübeyr de bu ifadenin aşure günü olduğunu söylemişlerdir. el-Müseyyeb de “yevmu’z-zîne”nin insanların süslenip eğlendikleri eğlence günü, ed-Dahhâk da şenlik gününün cumartesi günü olduğunu söylemişlerdir.⁵⁷

“Zînet günü” hakkında çeşitli görüşler vardır:

-Aşure Günü,

-Nevruz Günü,

-Yıllık Bayram Günü,

Hz. Mûsâ’nın, Firavun’un sihirbazlarıyla böyle bir günü seçmesi içindir.⁵⁸

Müfessirler, “zînet günü” hususunda şu izahları yapmışlardır: “Bu, onları giyinip kuşandıkları bayram günleridir.”⁵⁹ “O gün, elbiselerle süslenen insanların bir araya gelerek eğlenceler düzenleyip mutluluk içerisinde yaşadıkları hoş bir gün olmasından dolayı “bayram günü” anlamını kazanmıştır.” Yani zînet bu bayram gününü güzelleştirmiş ve “bayram günü” yapmıştır. Çünkü bayram, zînet ve süslenme günüdür; dolayısıyla insanın, hesap meydanına çıkacağını; o günde, böbürlenip taşkınlık yapamayacağını, fîsk ve fücurun işlenemeyeceğini bilmesi gerekir.⁶⁰

Râzî, Kasas sûresinde geçen bu âyetteki zînet kelimesi için bayram günü bayram namazında okunduğunu söylemiştir. Çünkü “yevmu’z-zîne” yani bayram günü, süslenme ve zînet günüdür. Bundan dolayı insanların hesap vermek için mahşer meydanına gideceğini; o günde, gururlanıp, azgınlaşmayacağını ve günaha girmemesi gerektiğini ifade etmektedir.

Bursevî tefsirinde, beş bayram olduğunu açıklamıştır. Bu bayramlardan biri Hz. İbrahim’in (a.s.) kavminin bayramıdır. Hz. İbrahim’in (a.s.) putları

⁵⁶ Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb* (Beyrut: Dârü’l-Fikr, 1981), 22/73; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/438.

⁵⁷ Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmî’l-Kur’ân*, 11/367.

⁵⁸ Ebû Saîd Abdullah İbn Ömer İbn Muhammed Kâdî Beydâvî, *Envârü’t-tenzîl ve esrârü’t-te’vîl* (Beyrut: Dârü İhyaî Turasî’l-Arabî, 1418), 4/31.

⁵⁹ Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 15/541-542.

⁶⁰ Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 22/72.

kırmasından dolayı o gün bayram kabul edilmiştir. İkinci bayram ise Firavun ve kavminin bayramıdır. Firavun ve kavmi o gün süslenmelerden dolayı bayram yapmışlardır. Üçüncü bayram Hz. İsa ve kavminin bayramıdır. Dördüncü ve beşinci bayram günleri Medine halkının Câhiliye zamanındaki bayramlardır. Medine halkının o dönemde iki bayramı bulunmaktaydı. Daha sonra kalıcı olarak Medine halkının bayramları yerine Kurban ve Ramazan bayramları gelmiş ve bu bayramların kıyamete kadar devam edeceği belirtilmiştir.⁶¹

2.5. Metalarda Zînet

Zînet kavramının Kur'an'da kullanılan anlamlarından birisi de giyim ve eşyalardır.

زَيْنٌ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ

*"Nefsânî arzulara, (özellikle) kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, soylu atlara, sağmal hayvanlara ve ekinlere düşkünlük insanlara çekici kılınmıştır."*⁶²

Tefsir âlimleri, Âl-i İmrân sûresi 14. âyet için şu şekilde yorumlarda bulunmuşlardır: Kadınlar, evlatlar, gümüş, altın, özel yetiştirilmiş atlar, süt veren hayvanlar, verimli araziler ve besleme insanlara süslü ve sevimli gösterilmiştir.⁶³ Bursevî "hubb-u şehevât" kavramının açıklamasında şehvet ve arzu hislerinin insanlara süslü ve zînetli görüldüğünü belirtmiştir. Bursevî, şehvet kelimesini insan nefsinin istediği şeylere meyletmesi diye ifade etmiştir. Burada "hubb-u şehevât" kavramının açıklamasında şehvet ve arzu hislerinin insanlara süslü ve zînetli görüldüğünü belirtmiştir. Çünkü bu âyette sayılan her madde arzu ve istek duyulan maddelerdendir. Burada zikredilen maddeler sanki arzunun bizzat kendisi olarak anlaşılmaktadır. Ayrıca bu âyette şehvetlerin aşağılandığı bu nedenle "şehevât" diye isimlendirildiğini belirtmiştir.⁶⁴

Beydâvî, bu âyetteki "zînet" kavramının "elbise" anlamında da kullanıldığını ifade etmiştir. Bu âyette elbise için zînet denmesinin nedenini, giyinmenin ahlakî olarak önemli ve lüzumlu olduğu gibi estetik açıdan da önemli olmasını göstermiştir. Bundan dolayı da kaliteli ve değerli elbiseler giyinmenin mübah olduğunu belirtmiştir. Yine Beydâvî, haram olmayan bu

⁶¹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, 12/192.

⁶² Âl-i İmrân 3/14.

⁶³ Hayrettin Karaman vd., *Kur'an Yolu Tefsiri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020), 1/516.

⁶⁴ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, 3/26.

değerli “zînet”lerden uzak durulmasını zühd ve fazilet olarak kabul edenlerin hatalı olduklarını açıklamıştır.⁶⁵

Beydâvî, bu âyette “zînet” kavramının, insanları güzelleştiren unsurlar ve giysiler olduğunu belirtmektedir. Allah’ın insanlar için yarattığı “zînetler” arasında bitkilerden elde edilen pamuk ve keten, hayvanlardan elde edilen ipek ve yün, ayrıca madenlerden elde edilen zırh gibi eşyaların olduğunu söylemiştir.⁶⁶ Âyette insanlar için cazip kılınan dünyevi haz ve nimetler “karşı cinse duyulan ilgi, soyunun devam etme arzusu, sermaye sahibi olma isteği, kendi dışındaki varlıklara hükmetme, beğeni kazanma (makam, mevki ve şöhret sahibi olma) ve hoşça vakit geçirmenin verdiği zevk, hayvani besinler ve hayvanlardan elde edilen ürünler ve bitkisel besinler ve bitkilerden elde edilen ürünler”⁶⁷ olarak belirtilmiştir.

Bu âyette dünya nimetleri zînet olarak ifade edilmiştir. Allah tarafından sunulan meşru ve temiz rızıklar isim olarak zikredilmektedir. Burada bu nimetlerin inananlara özel olarak sunulduğu vurgulanmaktadır. Âyet-i kerîmede zînet elbise olarak ifade edilerek inanan insanların ibadet yaparken nasıl giyinmesi gerektiği öğretilmiştir. Kur’an insanlara bir model sunmuş ve insanların bu modele dikkat etmelerini istemiştir. Bursevî bu konuyla ilgili şunları söylemiştir: “Bu âyette zikredilen her madde bu dünya hayatının süsü, zînetidir. Yani bunlar dünyada geçici olarak verilmiş daha sonra da elden çıkan, kaybolan şeylerdir. Oysa Allah katında kıymetli, değerli ve yok olmayacak olan cennettir. Bu âyet, insana güzel gösterilen bu zînetler arasında sonu güzel olan hiçbir şeyin olmadığına delalet etmektedir. Bu şekilde dünyanın geçici nimetlerine, insanların gönül bağlamamaları, Allah katında daha değerli daimî nimetleri kazanmaya teşvik bulunmaktadır. Bu nedenle insana düşen, dünyada ihtiyacı kadarıyla yetinmek, kendisini tehlikeye atacak dünya malından uzak durmaktır.”⁶⁸

2.6. Gökyüzünde Zînet

Zînet kavramının Kur’an’da kullanılan anlamlarından birisi de gökyüzü ve semanın güzelliğidir.

إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ

“Biz yakın semayı yıldızların güzelliğiyle bezedik.”⁶⁹

⁶⁵ Heyet, *Kur’an Yolu Tefsiri*, 2/520.

⁶⁶ Beydâvî, *Envârü’l-tenzîl*, 2/227.

⁶⁷ Heyet, *Kur’an Yolu Tefsiri*, 1/514

⁶⁸ Bursevî, *Râhu’l-Beyân*, 3/27.

⁶⁹ es-Sâffât 37/6.

Bursevî, zînetin, yıldızların gökyüzünde bulunması ve görsel güzelliklerinden dolayı gökyüzü ve süs anlamına geldiğini söylemiştir. Gökyüzü, doğal güzellikleri ve görsel cazibesiyle insanlara zarafet ve estetik deneyim sunmakta; bu nedenle de âyette gökyüzünün doğal güzellikleri ve süsleri vurgulanmaktadır. Bursevî, bu âyetteki zînet ifadesinde her insanın anlayacağı bilgi olduğu gibi sadece havas yani özel kişilerin anlayacağı bilgilerin de olduğuna işaret bulunduğunu belirtmiştir.⁷⁰ Diğer bir görüşte, bir şeyin süslenmesi başka bir güzelliğe sahip bir şeyle olmaktadır. Bu nedenle gökyüzünün süslü olabilmesi yıldızların zînetiyle olmaktadır. Bu da yıldızların Allah tarafından süslü yaratıldığına işaret olduğu belirtilmiştir. “*Biz yakın gökyüzünü kandillerle süsledik.*” anlamındaki ifadenin semanın çıplak gözle görülebilen yıldızlarla süslü görüntüsünün tasviridir.⁷¹

Taberî bu âyetin açıklamasında, gökyüzünün yıldızlarla süslenmesinden dolayı yıldızlara “kandiller” benzetmesi yapmıştır.⁷² Katâde, Allah’ın burçları üç şey için yarattığını bunlardan birinin semanın zîneti olduğunu söylemiştir.⁷³ Gökyüzünde bulunan zînetleri ifade eden bu âyetler zînetin doğadaki amacına işaret etmektedir. Bu amaçlardan biri bu güzellikleri yaratan ve bunların sahibi olan Allah’ı hatırlatması, diğeri de gökyüzünde bulunan görevlerine dikkat çekmesidir.

2.7. Kadınların Zîneti

Zînet kavramının Kur’an’da kullanılan anlamlarından birisi de kadının zînetiyle ilgilidir.

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا

“Dışarıda kalanlardan başka zînetlerini göstermesinler.”⁷⁴

“Ey Muhammed Mümin kadınlara da söyle, süslerini açmasınlar. Başörtülerini de yakalarının üzerine salsınlar.” Süs olarak çevrilen zînet Kur’an’da takı, insanı maddî veya manevî olarak güzelleştiren şeyler, hoş giden, elbise anlamında kullanılmıştır. Örtünme başörtüsüyle yapılacağından zînetten kastedilenin kadınların örtmeleri istenen elbise olması mümkün değildir. Bazı tefsir âlimleri böyle yorumlamış olsa da takılar da kastedilmemiştir. Çünkü kadının üzerinde olmayan takının kastedilmeyeceği bellidir. Geriye buradaki anlamın kadının vücudu olduğu ihtimalidir. Burada bu anlamın anlaşılma delili de kadın

⁷⁰ Bursevî, *Râhu'l-Beyân*, 16/372.

⁷¹ Heyet, *Kur’an Yolu Tefsiri*, 4/694.

⁷² Taberî, *Câmi’u'l-beyân*, 29/3.

⁷³ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsîr*, 3/414.

⁷⁴ en-Nûr 24/31.

vücudunun çekici ve güzel olmasındandır. Kadınlar süslerini göstermesinler sözünden hemen sonra başörtüsünü kapatsınlar emri naklî delildir.⁷⁵

Bursevî, bu âyetle ilgili “zînet” kavramının kadınların süslendiği sürme, boya, zînet eşyası ve elbise olarak belirtmiştir. Bursevî, sürme, boya, yüzük, taşsız yüzük gibi zînetlerin yabancı erkeklerin yanında açılmasında sakınca olmayan süsler olduğunu ifade etmiştir. Gerdanlık, küpe ve bileklik gibi süslerin yabancı erkeklerin yanında kapatılması gereken bâtın zînetler olduğunu söylemiştir.⁷⁶

Bazı tefsirciler bu konuda Allah’ın, mümin kadınlara, gözlerini sakınmasını ve avretlerini korumalarını emrettiğini ifade etmişlerdir. Yine burada kadınların mahrem ve akrabaları dışında hiç kimseye zînetlerini göstermemelerinin emredildiğini de söylemişlerdir. İbn Mes’ûd: “İki zînet olduğunu, bunlardan birincisi, kadının yüzük ve bileziğini kocası dışında kimse göremez. İkincisinin de namahremlerin görebileceği dış elbiseler olduğunu söylemiştir.”⁷⁷ Râzî, bu konuda âyetteki “Başörtülerini, yakalarının üzerine kadar örtünler.” sözü için, “zînet”in “hem yaratılıştan gelen hem de diğer süsler için olduğuna delildir.” demiştir. Allah sanki kadınların başörtüsüyle mahrem bölgelerini örtmelerini farz kılarak, kadınların yaratılıştan gelen güzel yerlerini yabancılara göstermekten menetmiştir.⁷⁸

2.8. Mâsiyetlerde Zînet

Zînet kavramı Kur’an’da kullanılan anlamlarından birisi de mâsiyetlerdir.

وَرَيْنَ هُمْ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Fakat kalpleri iyice katılaştı, şeytan da onlara yaptıklarını şirin gösterdi.”⁷⁹

Zînet kavramı Kur’an’da en çok mâsiyetlerin süslü gösterilmesinde zikredilmiştir. Şeytan ve nefsin, kötülükleri güzel ve süslü göstermek suretiyle insanlara hata yaptırmaya çalıştığı âyetlerde anlatılmaktadır. Şeytan, insanlara günahı ve hataları güzel ve cazip sunmaktadır. Âyetlerde şeytanın insanlara süslü olarak gösterdiği fiiller şunlardır: Allah’a ve ahirete iman etmemeleri, çirkinlikler, çocukları öldürmeleri, hileler, kötü ameller, geçmiş ve geleceklere.

Zînetle ilgili olarak, eski kavimlerin kalpleri iyice katılaştı, şeytan da onlara yaptıkları davranışları doğru olarak göstermiştir. Onlar da bu yüzden

⁷⁵ Heyet, *Kur’an Yolu Tefsiri*, 4/73.

⁷⁶ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, 13/534.

⁷⁷ İbn Kesîr, *Muhtasarı İbn Kesir*, 2/601; Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, 2/336.

⁷⁸ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 17/47.

⁷⁹ el-En’âm 6/43.

batıl davranışları iyi olarak kabullenmişlerdir.⁸⁰ Diğer bir âyette: “*Kâfirlere yaptıkları güzel gösterilmiştir.*”⁸¹ buyrulmuştur. Bunun yorumunda da kâfirler, şeytanın vesveselerini doğru kabul edip değerlendirme yapmadan kabul ettiklerinden kötülük ve fenalıklar onlara güzel gösterilmiştir.⁸²

“*Çocuklarını öldürmelerini güzel gösterdi.*” Câhiliye döneminde insanlar kız çocuklarını fakirlik ve namus korkusundan dolayı öldürürlerdi. Bazı durumlarda da erkek çocuklarını putlara adak olarak sunarlardı. Âyette bu yozlaşma ve kötülük zînetle ifade edilerek bu davranışın korkunç bir zorbalık ve büyük günah olduğu anlatılmıştır.

Râzî bu konuda: “Buradaki süslü gösterme konusuyla alakalı iki yorumda bulunmuştur. Şeytan, vesveseleriyle insan şekline girmeden kötü işleri insanlara süslü ve güzel göstermektedir. Bazen de şeytan kötü işleri insan kılığına girerek ve vesvese vererek yapar.”⁸³ demiştir. Taberî de burayı şöyle tevîl etmiştir: “Şeytan, insanları doğru yoldan saptırmak, fenalıkları güzel göstermek için her yolu denemektedir. Bunun için hak ve batıl her yolu kendince mübah görmektedir.”⁸⁴ Yani, zînetleri, maddeleri bahane ederek insanlara süsleyip onlara kıymetli göstermektedir. Bundan dolayı zînet, süsler kullanarak şeytanın insanları azdırma için görevini yerine getireceği ifade edilmektedir.⁸⁵

Âyetin yorumlarından tespit edilen zînetin anlamlarından birisi de bazı hataların süs olarak gösterilmesidir. Zînet âyette; insanların işlemiş oldukları mâsiyetler, hatalar, günahlar ve çirkin amelleri imtihan olarak süslü gösterme anlamında kullanılmıştır. Şeytan bu âyetlere göre insanların zaaflarını kullanarak hata ve günahları süslü göstermektedir. İnsanın iradesine hâkim olamamasından dolayı yaptığı hata ve günahların doğru olduğunu düşünmesine etki etmektedir. İnsana düşen Allah’ı hatırlaması ve O’na karşı olan kulluk görevini yerine getirmesidir. Şeytanın en büyük başarısı insana kulluğu unutturmasıdır. Şeytanın insanları değişik yollarla etki altına almasına karşı insan uyanık olup tuzağa düşmemelidir.

2.9. İbadetlerde Zînet

Zînet kavramının Kur’an’da kullanılan anlamlarından birisi de elbisedir.

⁸⁰ Heyet, *Kur’an Yolu Tefsiri*, 2/376.

⁸¹ el-En’âm 6/122.

⁸² Heyet, *Kur’an Yolu Tefsiri*, 2/464.

⁸³ Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 15/180.

⁸⁴ Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 8/102.

⁸⁵ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 5/49.

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا

“Ey Âdemoğulları! İbadet yapmak için mescide her gidişinizde güzelce giyinin, yiyeceğinizi, için ama israf etmeyin.”⁸⁶

Tefsir âlimleri bu âyette geçen “zînet” kelimesinin, süslenmek için giyilen değerli elbiselerin ismi olsa da asıl anlamının avret yerlerini örten elbise olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Bu âyet, ibadet yaparken avret yerlerinin kapatılması gerektiğinin delilidir. “Namaz ve tavaif için mescide gittiğinizde elbiselerinizi giyerek avret yerinizi örtün.” demektir. Bursevî, âlimlerin konu hakkında şu görüşte olduklarını aktarmıştır: “Bu âyet, namaz kılarken güzel elbiselerin giyilmesinin müstehab olduğuna delil olmuştur. Çünkü “zînet” kelimesiyle elbise kastedilmiştir. Bundan dolayı ibadet için avret yerini kapatmak için elbise giymek vacip, güzel elbiseler giymek de sünnettir.”⁸⁷

Râzî tefsirine göre bu âyetteki “zînet” kelimesinden elbiseleri giyme kastedilmiştir. Buna delil olarak da “Zînetlerini açmasınlar.” âyeti gösterilir. Burada zînet elbise anlamına gelmektedir. “Zînet” avret yerlerini tam kapatmakla olduğundan, bayram ve cuma günleri güzel elbiseler giymek sünnettir. Âyette ifadenin emir kipiyle geçmesi, hükmünün vacip olduğuna işaret eder. Bundan dolayı namaz ve ibadetlerde avret yerlerini örtmek vacip olmuştur.⁸⁸

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً

“Allah’ın rengiyle boyandık. Allah’ın boyasından daha güzel rengi kim verebilir?”⁸⁹

Zînet kavramının Kur’an’da kullanılan anlamlarından birisi de ibadettir. Bu konudan doğrudan “zînet” kavramının geçtiği bir ifade bulunmasa da tefsirlerde “zînet” ile ifade edilmesinden dolayı ibadet denmesi uygun bulunmuştur. Buradaki benzetme inanç ve fitratın zînet olmasından dolayıdır. Bu âyetin tefsirinde Bursevî “Allah’ın boyası” ifadesiyle insanların ilk yaratılışındaki fitratın kastedildiğini açıklamıştır. Yine Allah’ın verdiği rengi, vurduğu boyayı ve doğuştan gelen inancı, fitratı, ibadetleri ve tevhidi yansıttığını belirtmiştir.⁹⁰

⁸⁶ el-A’râf 7/31.

⁸⁷ Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, 6 /55; Beydâvî, *Envârü’t-tenzîl ve esrârü’t-te’vîl*, 3/11.

⁸⁸ Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb*, 14/64.

⁸⁹ el-Bakara 2/138.

⁹⁰ Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, 2/442.

Sonuç

Kur'an'ı anlamının yollarından birisi Kur'an'daki kelimelerin mânalarını bilmekten geçmektedir. Bu nedenle Kur'an'daki kelimeleri anlamak için bu kelimelerin analizinin yapılması önem arz etmektedir. Tefsir âlimleri, Kur'an'da zikredilen kavramların mânalarını tespit etmek için gayret göstermişlerdir. Bu çalışmada, tefsir ve sözlüklerde "zînet" kavramının anlamı, Kur'an'da hangi anlamlara geldiği ve yakın anlamlı kavramlar tespit edilmiştir.

Araştırmada sözlük ve tefsir kaynaklarında "zînet" kavramı ve bu kavrama yakın anlamlı kavramlar tespit edilmiştir. İslâm öncesinde Arap toplumu tarafından özel anlamlar yüklenen zînet kavramının İslâm sonrası birçok farklı anlam kazandığı anlaşılmıştır. Zînet kelimesi "زِين" kökünden olup "زان" fiilinden türemiş mastar kalıbında bir kelimedir. Zînet, Kur'ân-ı Kerîm'de farklı şekillerde birçok âyette geçmektedir. Bunlar: "زَيْنٌ", "زَيْنٌ", "زَيْنٌ", "زَيْنًا", "زِينَةٌ", "زِينَتَكُمْ", "زِينَتَهَا", "زِينَتَهُنَّ", "زَيْنًا" formunda zikredilmiştir. Zînet kavramı isim olarak 19, fiil kalıbında 27, toplamda ise 46 defa zikredilmiştir. Çalışmada ayrıca zînet kavramıyla yakın anlamlı kavramlar tespit edilmiştir. Bu kavramlar her ne kadar zînetle yakın anlamlı olsa da bunların ifade ettiği mânaların farklı olduğu görülmüştür. Mesela hilye kelimesi bireyin vücut yapısını, teberrüc kelimesi kadına ait güzelliği, zuhruf yalan sözlerin süslü gösterilmesi, cemâl dış güzelliği ve hüsn iç güzelliği ifade etmektedir.

Zînet kavramı Kur'an'da saltanat, ibadet, bayram günü, mâsiyetler, dünya hayatı, giyim ve eşyaların isminde ve açıklamasında kullanılmıştır. Kelime anlamı olarak süslü, güzel ve insanları cezbeden şeylerde kullanılan zînetin insanı aldatan, hile, hırs ve dünya hayatının cazibesi, şeytanın ve insanı aldatması gibi genelde menfî manada kullanıldığı görülmüştür. Şeytan; dünya hayatının zînetleri olan kadın, mal, evlat, makam, güzellik gibi nimetleri tuzak olarak kullanmaktadır. İnsanın bunları geçici dünya hayatının ikramı olarak görmesi durumunda bu tuzağa düşmeyeceği, tersine dünyanın zînetlerinin ağına girerse tuzağa düşeceği ifade edilmiştir. Ayrıca dünya hayatının zînetine aldananların ahiret yurdunu unutabilecek olmalarının tehlikesine dikkat çekilmiştir.

Zînetin âyetlerdeki anlamlarından birisi de elbise/kıyafet anlamıdır. Elbisenin ibadet yaparken giyilmesi gerektiği ve setr-i avrete dikkat edilmesi istenmiştir. Ayrıca âyetten setr-i avretin vacip olduğu hükmü çıkarılmıştır. Zînetin ifade ettiği anlamlardan birisi de ibadetlerin zînete benzemesidir. Buna göre farz, vacip ve mübah çeşitleri olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca zînet; kadın, çocuk, mal, takı, yıldızlar, bitki, elbise, dünya hayatı, makam, saltanat, meta ve

yapılan eylemlerin süslü olarak gösterilmesi anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kaynakça | References

- Abduh, Îsâ. *el-İktisad el-İslamî medhal ve menhec*. Kahire: Dârü'l-İğtisâm, 1974.
- Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'ânî'l-Kerîm*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1990.
- Askerî, Ebû Hilal Abdullah b. Sehl. *el-Furûku'l-luğaviyye*. Kahire: Dârü'l-İlmi ve's-Sekâfe, 1997.
- Beydâvî, Ebû Saîd Abdullah İbn Ömer İbn Muhammed Kâdî. *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*. çev. Abdülvehhab Öztürk. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2011.
- Bursevî, İsmail Hakkı. *Râhu'l-Beyân*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2013.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Alî. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. trc. Mehmet Keskin. Ankara: İ'tisam Yayınları, 2018.
- Duman, Zeki. "Kur'an'da Örtünmenin Temel Sınırları". *İslamiyât* (Nisan-Haziran), 2001.
- Dâmegânî, Ebû Abdullah el-Hüseyn b. Muhammed. *el-Vücûh ve'n-nezâir li-elfâzi Kitâbillâhî'l-Azîz*. nşr. Muhammed Hasan Ebû'l-Azm ez-Zefrî. Kahire: Vizâretü'l-Evkaf, 1992.
- Ezherî, Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed. *Tehzîbü'l-luğa*. thk. Abdüsselam Muhammed Harun. Kahire: el-Müessesetü'l-Mısriyyetü'l-Âmme, 1964.
- Fevzân, Abdullah b. Salih. *Zinetü'l-mer'etü'l-müslime*. Riyad: Dârü'l-Muslim, 1998.
- Firûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Yakûb. *el-Kâmûsü'l-Muhît*. Beyrut: Mektebe er-Risâle, 1987.
- Izutsu, Toshihiko. *Kur'an'da Dînî ve Ahlâkî Kavramlar*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2019.
- İbn Âşûr, Muhammed, et-Tâhir. *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr*. Tunus: Dârü't-Tûnusiyye, 1984.
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec. *Zâdu'l-mesîr fi ilmi't-Tefsîr*. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1984.
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec. *Nüzhetü'l-a'yüni'n-nevâzir fi ilmi'l-vücûh ve'n-nezâir*. thk. Muhammed Abdülkerim. Beyrut: Müessesetür'r-Risâle, 1987.
- İbn Fâris, Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Zekeriyâ b. Muhammed er-Râzî el-Kazvînî el-Hemedânî. *Mu'cemu mekâyîsi'l-luğa*. thk. Abdüsselam Muhammed Hârûn. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1979.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Muhammed. *Lisânü'l-'Arab*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turasi'l-Arabiyye, 1997.
- İsfahânî, Ebu'l-Kâsım el-Hüseyn b. Muhammed er-Râğîb. *el-Müfredât fi ğarîbi'l-Kur'an*. Mekke: Mektebetu Nezar Mustafa el-Bâz, 1991.
- Karaman, H- Çağrı, M- Dönmez, İ- Gümüş, S. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: DİB Yayınları, 2006.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed. *el-Câmî li-ahkâmi'l-Kur'ân*. Beyrut: Dârü İhyâi't-Turasi'l-Arabiyye, 2006.
- Mustafa, İbrahim. vd. *el-Mu'cemü'l-vasîf*. Kahire: Mektebetü'ş-Şurukî'd-Devliyye, 2004.
- Münâvî. *et-Tevkîf alâ muhimmati't-ta'rîf*. thk. Muhammed ed-Dâye. Dımaşk, 1990.
- Nesefî, Ebû'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd. *Medârikü't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl*. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1998.
- Râzî, Ebû Abdillâh Zeynüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdilkâdir. *Muhtârü's-*

- Sihâh*. Beyrût: el-Mektebetü'l-'Asriyye, 1999.
- Râzî, Fahrüddin Muhammed b. Ömer. *Mefâtilu'l-ğayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990.
- Sabûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Beyrut: Dârü'l-Kur'an-ı Kerîm, 2000.
- Sa'dî, Abdurrahman. *el-Kavâidü'l-husân li-tefsiri'l-Kur'ân*. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1998.
- Şâfiî, Hüseyin Muhammed. *ed-Delâilü'l-müfehres li elfazı'l-Kur'ani'l-Kerîm*. Kahire: Dârü'l-İslâmiyye, 2002.
- Taberî, Ebû Câfer Muhammed İbn Cerîr. *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'an*. Kahire: Dârü'l-Hicr, 2001.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. 9 Cilt. İstanbul: Eser Neşriyat, 1979.
- Zebîdî, Muhammed b. Abdurrezzak. *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs*. Beyrut: Dârü'l-Hidaye, 2001.
- Zemaşşerî, Cârullah Ebu'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed. *el-Keşşâf an hakâiki ğavâmidü't-tenzîl ve uyûni'l-ekâvîl fi vucûhi't-te'vîl*. thk. Muhammed Abdüsselâm Şâhîn. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995.